

KS. DOMINIK LUBIŃSKI

Instytut Teologiczny w Łodzi

WPLYW ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU NA KSZTAŁTOWANIE OPINII PUBLICZNEJ W NAUCZANIU BENEDYKTA XVI

Słowa kluczowe: Benedykt XVI, informacja, mass media, opinia publiczna

1. Wstęp. 2. Pojęcie i rola opinii publicznej. 3. Troska o życie ludzkie. 4. Wartość rodziny. 5. Odpowiedzialność za kwestię społeczną i pokój. 6. Uznanie roli moralności, religii i Kościoła. 7. Zakończenie

1. WSTĘP

Środki społecznego przekazu odgrywają doniosłą rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Znaczenie ich oddziaływania jest wielkie. Widać wyraźnie, że wraz ze wzrostem norm demokratycznych zwiększa się także oddziaływanie opinii publicznej na życie polityczne, gospodarcze i kulturalne. Wpływ ten zależy od zdolności przekazywania informacji oraz dostrzegania potrzeby kryteriów ich rzetelnej oceny. Niewątpliwie mało znane w tej tematyce jest nauczanie Benedykta XVI. Niniejszy artykuł stawia sobie za cel przybliżenie papieskiego nauczania na temat zjawiska opinii publicznej i będzie próbą odpowiedzi na pytanie: jaki jest wkład środków przekazu w chrześcijańskim kształtowaniu opinii publicznej? Na podstawie nauczania papieskiego w zakresie podejmowanej problematyki zostanie także uwytłumaczona jego myśl, której źródła należy doszukiwać się we wcześniejszym dorobku Papieża jako profesora Josepha Ratzingera. Odpowiedź na pytanie zostanie przedstawiona w następujących po sobie zagadnieniach:

- pojęcie i rola opinii publicznej,
- troska o życie ludzkie,
- wartość rodziny,
- odpowiedzialność za kwestię społeczną i pokój,
- uznanie roli moralności, religii i Kościoła.

2. POJĘCIE I ROLA OPINII PUBLICZNEJ

Opinia publiczna stanowi ważny podmiot w społeczeństwach demokratycznych. Jest wyrazem społecznej natury człowieka i prawa obywatela do wymiany informacji. Rodzi się z potrzeby otwarcia w dialogu na drugiego człowieka. Stanowi wyraz wzajemnego zespolania się według jakiegoś przekonania, myśli, idei. Określa społeczeństwo i zakłada wolność w sferze kształtowania myśli i postaw. Dostęp do informacji, ich prawdziwość są wyrazem troski o dobro społeczeństwa i odpowiedzialności. Nie jest ona fikcyjnym konstruktem myśli, tworem demokracji o charakterze całościowym, ale zawiera w sobie wiele głosów i tendencji różnych grup społecznych.

Dla Benedykta XVI pojęcie opinii publicznej w pewnym zakresie stanowi kategorię moralną. To wspólny *vox populi*, zbiorowe odczuwanie, sposób myślenia grupy społecznej na dany temat w konkretnej rzeczywistości. Stanowi zbiór dominujących opinii oraz zbiorowych przekonań danej społeczności w ważnych kwestiach. Staje się ona swoistą publicznością, bytem natury społecznej. Nie jest agregatem opinii indywidualnych autorytetów, ale jest niejako efektem oddziaływania grup społecznych i ścierania się czasami przeciwstawnych poglądów. Opinia publiczna jest wielkością zróżnicowaną i zmienną, a do jej elementów zaliczają się postawy, opinie, uczucia grupy, które są wyrażane przez publikatory w rozmaitej formie¹. Z refleksji papie-

¹ Nie ma w nauczaniu Benedykta XXI określenia „opinia społeczna”, które jest pojęciem węższym od określenia opinii publicznej. Wydaje się, że Papież w określeniu opinii publicznej w jakiejś mierze nawiązuje do definicji W. Lippmana oraz H. Cooleya, którzy definiowali opinię publiczną jako rodzaj organizacji społecznej, produkt wzajemnych interakcji grup społecznych lub jednostek oraz komunikacji pomiędzy nimi. Por. R. Szwed, *Opinia publiczna i pseudoopinie*, w: *Społeczeństwo wirtualne. Społeczeństwo informacyjne*, Lublin 2003, 40; B. Mankowicz, *Lippmann Walter*, w: *Słownik polityki*, red. M. Mankowicz, Warszawa 1999, 126; R. Nowotny, *Opinia publiczna*, w: *Encyklopedia socjologii*, red. H. Domański, t. 3, Warszawa 2000, 16. W literaturze obcojęzycznej problem opinii publicznej podejmowali: N. Luhmann, *Öffentliche Meinung (Public opinion)*, *Politische Vierteljahresschrift*, 11 (1970) nr 1, 2–28; H.M. Keplinger, *Probleme der Begriffsbildung in den Sozialwissenschaften: Begriff und Gegenstand öffentliche Meinung (Problems of concept formation in social sciences: concept and object of public opinion)*, *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 29 (1977), nr 2, 233–260; B.K.L. Genova, B. Greenberg, *Interests in news and the knowledge gap*, *Public Opinion Quarterly* 43 (1979), nr 1, 79–91; E. Noelle-Neumann, *Public opinion and the classical tradition: a reevaluation*, *Public Opinion Quarterly* 43 (1979), nr 2, 143–156; W. Donsbach, *The identity of communication research*, *Journal of Communication* 56 (2006), nr 9, 437–448; L.H. Hoffman, C.J. Glynn, M.E. Huges, R.B. Sietman, T. Thomson, *The role of communication in public opinion processes: understanding the impacts of intrapersonal, media, and social filters*, *International Journal Public Opinion Research* 19 (2007), nr 3, 287–312; D. Cassino, Ch. Taber, M. Lodge, *Information processing and public opinion*, *Politische Vierteljahresschrift* 48 (2007) nr 6, 205–220. W podobnym tonie jak Benedykt XVI na temat określenia opinii publicznej (w Kościele) wypowiadali się papieże: Paweł VI i Jan Paweł II. Paweł VI, *Treść środków masowego przekazu i opinia publiczna w Kościele*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1970–1971*, t. 1, Warszawa 1972, 94–99; Paweł VI, *Prawda. Podstawowe kryterium środków społecznego przekazu*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1972–1973*, t. 1, Warszawa 1975, 38–39; Jan Paweł II, *Kształtowanie opinii publicznej. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Rzym, 24 I 1986, *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) [dalej: OsRomPol] 7 (1986), nr 1, 28.

skiej wynika fakt, że opinia publiczna jako podmiot staje się barometrem myślenia grupy społecznej lub wielu grup, których treści zostały przyswojone. To utrwalenie odbywa się dzięki autorytetom ze świata polityki, nauki i szeroko rozumianej kultury. Stąd też elity, które w świadomy sposób kształtują opinię publiczną, podlegają odpowiedzialności. Podkreśla to Benedykt XVI, gdy zwraca się do ludzi nauki:

„Znakomici naukowcy i wy wszyscy, członkowie Akademii, zaangażowani w promowanie życia i godności osoby ludzkiej, pamiętajcie zawsze również o fundamentalnej roli kulturalnej, jaką spełniacie w społeczeństwie, i o wpływie, jaki macie na kształtowanie opinii publicznej”².

W kontekście wspomnianego fragmentu warto zauważyć, że dla Papieża ludzie mediów, na podstawie uświadomionej sobie godności i odpowiedzialności, jako uczestnicy wydarzeń, o których informują, nie tylko mają rzetelnie przekazywać prawdę, ale są zobowiązani do zachowania etyki dziennikarskiej. Muszą pamiętać, że ich przekaz staje się soczewką globalnej recepcji danego wydarzenia, wpływa na losy i bieg historii. Odbiorcy mają prawo do rzetelnej opinii oraz kompletu informacji. Chodzi w niej o korzystanie z wielu źródeł informacji, ich krytycznej recepcji oraz świadomości ogromnej odpowiedzialności³. Na tej podstawie może tworzyć się opinia publiczna, która stanie się racjonalna według obiektywnych danych, zjawisk, poglądów i faktów społecznych.

Dla Papieża kryterium nowinkarstwa, zadowalające niezdrową ciekawość odbiorców oraz brak szacunku dla praw człowieka do ochrony życia prywatnego, powinno być obce pracy dziennikarskiej. Owszem, należy zauważyć, że także strategie przekazu informacji do rzeszy ludzi, uczestniczą w globalnej kulturze, rozrywce, publicystyce, twórczości artystycznej, wychowaniu, ale winny opierać się na wrażliwości, zaufaniu i solidarności, które budują prawdziwy ład społeczno-moralny i postęp w dziedzinie sprawiedliwości. Opinia publiczna staje się mierzalna w sondażach i staje się skutecznym narzędziem kształtowania przekonań grup społecznych. Stąd wniosek, że dzięki opinii publicznej realizuje się debata w kwestiach istotnych w rozwoju społeczeństwa.

² Benedykt XVI, *Ludzka i chrześcijańska godność prokreacji*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia generalnego papieskiej Akademii *Pro Vita*, Rzym, 25 II 2012, OsRomPol 33 (2012), nr 4, 39.

³ Por. Benedykt XVI, *Dziękuję za ważną służbę dla dobra społeczeństwa*. Spotkanie z dziennikarzami w auli Pawła VI, Rzym, 23 IV 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 6, 9; tenże, *Środki przekazu w służbie człowieka i społeczeństwa*. Modlitwa niedzielną z Papieżem, Rzym, 8 V 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 7–8, 30; tenże, *Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy*, Rzym, 24 I 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 4, 4–5; tenże, *Apostolstwo przez środki społecznego przekazu*. Przemówienie do pracowników katolickiego dziennika *Avenire*, telewizji Sat2000, radia inBlu i agencji Sir, Rzym, 2 VI 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 9–10, 39; tenże, *Krzewić prawdę i umacniać pokój*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, Rzym, 17 III 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 6–7, 57–58; tenże, *Odpowiedzialność za wychowanie dzieci i młodzieży*, Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej rady ds. Środków Społecznego Przekazu, Rzym, 9 III 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 6, 27; tenże, *Nowe technologie mogą pomagać w krzewieniu poszanowania godności i wartości osoby ludzkiej*, Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, Rzym, 29 X 2009, OsRomPol 31 (2010), nr 2, 24–26.

Ponadto należy zauważyć rolę wywierania presji opinii publicznej. Właściwie ukształtowana opinia publiczna, ze względu na dobro społeczne, w granicach prawa może oddziaływać na ośrodki decyzyjne w państwie, które tworzą ustawy. Jako zorganizowany element życia społecznego i czynnik perswazyjny dla Papieża opinia publiczna bywa siłą sprawczą, trybunałem głosu demokratycznego społeczeństwa. Musi więc charakteryzować się obiektywnością, dlatego potrzebuje nieustannego kształtowania według właściwej miary dobra wspólnego i klimatu wolności. Ze względu na doniosłą rolę społeczną winna być wolna od manipulacji, ideologii czy procesów uniformizujących. Ta miara obiektywności wynika bowiem z antropologii zarówno w aspekcie filozoficznym, jak i teologicznym. Jeśli się ją uwzględni na podstawie rzetelnej informacji i kompetencji autorytetów, to uniknie się emocjonalnego i stereotypowego podejścia do różnych problemów.

3. TROSKA O ŻYCIE LUDZKIE

Kształtowanie moralnie zdrowej opinii publicznej dotyczy sprawy dobra ludzkości. W tym procesie kluczowe znaczenie ma wartość i ochrona życia ludzkiego. Życie człowieka ma charakter absolutny i bezdyskusyjny. Integralnie rozumiane prawo do życia człowieka rozciąga się na wszystkie jego stadia i formy. Nawet w sytuacji ułomności i choroby, życie ludzkie ma wartość bezcenną⁴. Już jako profesor teologii J. Ratzinger zauważa fakt, że z jednej strony opinia publiczna jest tolerancyjna i otwarta na wszelkie prądy ideowe, a z drugiej strony postawę obrony życia i godności człowieka uznaje za przejaw wsteczności i fundamentalizmu⁵. Zapomina się o tym, że prawo do życia wypływa, nie tyle z religii, ile z przyrodzo-

⁴ Benedykt XVI, *Osoba ludzka sercem pokoju*. Orędzie na światowy Dzień Pokoju, Rzym, 8 XII 2006, OsRomPol 28 (2007), nr 2, 5; tenże, *Życie jest pierwszym dobrem, jakie otrzymujemy od Boga, i podstawą wszystkich innych*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego papieskiej Akademii *Pro Vita*, Rzym, 24 II 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 5, 44–45; tenże, *Chcę być rzecznikiem tych, którzy nie mają głosu*. Spotkanie ze światem polityki, Wiedeń, 7 IX 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 10–11, 18; tenże, *Aborcja nie rozwiązuje problemów społecznych*, Przemówienie do włoskiego Ruchu Obrony Życia, Rzym, 12 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 6, 42; tenże, *Po wniebowstąpieniu Pan jest z nami w nowy sposób*. Modlitwa maryjna z Papieżem, Rzym, 16 V 2010, OsRomPol 31 (2010), nr 7, 55; tenże, *Prawo do wolności religijnej jest pierwszym z praw*. Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, Rzym, 20 I 2010, OsRomPol 32 (2011), nr 2, 42; tenże, *Otaczajmy troską i miłością umysłowo chorych*. Orędzie Ojca Świętego na XIV Światowy Dzień Chorego, Rzym, 8 XII 2005, OsRomPol 27 (2006), nr 1, 8.

⁵ J. Ratzinger stwierdza: „Opinia publiczna jest tolerancyjna, na wszystko otwarta, ale tym bardziej zdecydowanie wyklucza pewne sprawy, które uważa za fundamentalizm, również tam gdzie może chodzić o rzeczywistą wiarę”, tenże, *Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach*. Z kardynałem Josephem Ratzingerem – Benedyktem XVI rozmawia Peter Seewald, tłum. G. Sowiński, Kraków 2005, 418. Por. także, Paweł VI, *Bądźcie obrońcami prawdy i kształtujcie świadomość moralną*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1976–1978*, t. 1, Warszawa 1979, 18. Należy także w tym aspekcie troski o życie ludzkie analizować rolę przyzwolenia lub zgody opinii publicznej na przepisy dotyczącej ochrony życia. Por. Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, w: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane. Encykliki*, t. 1, Kraków 2006, 543–544; J. Meyer, *Życie ludzkie jest zagrożone*, OsRomPol 17 (1996), nr 5, 58.

nej godności człowieka. W tym zakresie rozwój różnorodnych środków masowego przekazu, ich monopolizacja nie odnoszą się do stanu faktycznego (ontycznego), jakim jest norma etyczna, wynikająca z personalizmu, ale sugerują się żądzą chwały i partykularnego interesu. Na potwierdzenie tego faktu warto przywołać myśl J. Ratzingera, który pisał:

„Człowiek nie działa już z myślą o rzeczywistości, istocie, lecz z myślą o opinii. Ocenia swoje czyny nie według ich wartości, lecz według tego, jak je przyjmuje opinia publiczna. Pozór tłumi byt, pozór staje się kryterium wszystkiego. Człowiek żyje dla pozorów, a jego życie staje się życiem pozornym”⁶.

Ponadto w mediach prezentuje się określenia dwuznaczne zabiegów lub środków niszczących życie, które zmierzają do ukrycia ich prawdziwej natury i złagodzenia ich destrukcyjnej roli⁷. Taka optyka wynika z faktu, że człowiek przyznał sobie prawo do decydowania o życiu. Usprawiedliwia łamanie prawa do życia celami na pozór użytecznymi dla przyszłych pokoleń, ale są to cele iluzorycznie dobre. Ta dialektyka oddziałuje na tworzenia prawa, które zagraża życiu człowieka, w szczególności tego nienarodzonego⁸. Pojęcie godności człowieka stanowi zatem wartość obiektywną, jest wolne od wszelkich uwarunkowań ideologicznych, naukowych, dlatego nie podlega relatywizmowi. Podkreśla to Benedykt XVI:

„Jeżeli bowiem o tym, co składa się na godność człowieka, stanowią zmienne ludzkie opinie, wówczas także jego prawa, choć są uroczyście głoszone, ostatecznie ulegają osłabieniu i mogą być różnie interpretowane”⁹.

⁶ J. Ratzinger, *Wolność i więzy w Kościele*, w: *Kościół – Ekumenizm – Polityka* (dalej: KEP), Kolekcja Communio, nr 5, Warszawa 1990, 238.

⁷ Benedykt XVI, *Chcę być rzecznikiem...*, art.cyt., 18. Por. tenże, Encyklika *Caritas in veritate* (dalej: CV), Rzym, 29 VI 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 9, 9–10; Benedykt VI, *Osoba ludzka...*, art.cyt., 5; tenże, *Życie jest pierwszym dobrem...*, art.cyt., 44; Więcej na temat aborcji pisał J. Ratzinger: „Trzy wypaczenia: aborcja, eutanazja, samobójstwo są naturalnie pochodną tej podstawowej decyzji – wyrzeczenia się wiecznej odpowiedzialności i wiecznej nadziei. Żądza życia przekształca się w obrzydzenie życiem i w nicość jego spełnień. Także i tutaj konsekwencją jest unicestwienie człowieka. Człowiek potrzebuje etosu, by być sobą”. Tenże, *Czas przemian w Europie. Miejsce Kościoła i świata*, tłum. M. Mijalska, Kraków 2005, 34. Wspieranie rozwoju integralnego rodziny jest obowiązkiem państwa. Zob. tenże: *Wolność i wyzwolenie*, w: KEP, 292; *Wiara – prawda – tolerancja. Chrześcijaństwo a religie świata*, tłum. R. Zajączkowski, Kielce 2004, 195; *Sól ziemi. Chrześcijaństwo i Kościół katolicki na przełomie tysiącleci*. Z kardynałem Josephem Ratzingerem (Benedyktem XVI) rozmawia Peter Seewald, tłum. G. Sowiński, Kraków 2005, 175–179; *Europa Benedykta w kryzysie kultur*, tłum. W. Dzieża, Częstochowa 2005, 76–77, 82–83.

⁸ Por. Benedykt XVI, *Prośmy Pana żniwa, aby posłał wielkodusznych głosicieli Ewangelii*, Modlitwa maryjna z Papieżem, Rzym, 7 II 2010, OsRomPol 31 (2010), nr 3–4, 45. O obowiązku obywatelskiego nieposłuszeństwa względem prawa dopuszczającego aborcję lub eutanazję pisał także Jan Paweł II: „Tak więc w przypadku prawa wewnętrznie niesprawiedliwego, jakim jest prawo dopuszczające przerywanie ciąży i eutanazję, nie wolno się nigdy do niego stosować ani uczestniczyć w kształtowaniu opinii publicznej przychylnie takiemu prawu, ani też okazywać mu poparcia w głosowaniu”, Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae...*, dz.cyt., 587; por. tamże, 535.

⁹ Benedykta XVI, *Pokój darem Bożego Narodzenia*, Nowy Jork, 1 I 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 2, 52. Por. także: tenże, *Prośmy Pana żniwa, aby posłał wielkodusznych głosicieli Ewangelii*, Modlitwa maryjna z Papieżem, Rzym, 7 II 2010, OsRomPol 31 (2010), nr 3–4, 45. O obowiązku obywatelskiego nieposłuszeństwa względem prawa dopuszczającego aborcję lub eutanazję pisze także Jan Paweł II: „Tak więc w przypadku prawa wewnętrznie niesprawiedliwego, jakim jest prawo dopuszczające

Bogactwo treści powyższego tekstu suponuje postulat merytoryczności badań naukowych nad początkiem życia człowieka. Chodzi o to, aby były prowadzone z pełną rzetelnością i uznawały integralność osoby ludzkiej na wszystkich etapach jej istnienia¹⁰.

Konstatując, Papież zauważa, że troska o życie ludzkie wchodzi w zakres ekologii życia ludzkiego¹¹. Swoje zadanie w tej dziedzinie ma Kościół, którego celem powinno stać się nie tylko wypracowanie specjalnej teologii stworzenia, która pozwoli znaleźć „ślady Boga we wszystkich rzeczach”, ale także o ukazanie problemów związanych z ochroną środowiska w aspekcie integralnie rozumianego rozwoju człowieka. Ochronę tego środowiska należy więc umieścić w szerszym kontekście ekologii ludzkiej oraz wszelkich postaci życia, zachowując porządek wartości. Potrzeba szacunku dla Stwórcy oraz świadomości, że środowisko naturalne jest wspólną własnością ludzkości i żadne pokolenie nie ma prawa trwonić oraz przywłaszczać dóbr naturalnych tylko na swój użytek.

4. WARTOŚĆ RODZINY

Symptomem właściwie ukształtowanej opinii publicznej jest obecna w niej troska o rodzinę. Jako instytucja pośrednicząca między jednostką a społeczeństwem jest ona podstawową wspólnotą życia człowieka oraz nadzieją społeczeństwa, narodu i świata. Stanowi pierwszą wychowawczynię do pokoju i tworzy przestrzeń do humanizacji osoby, a przez to społeczeństwa¹². Małżeństwo i rodzina nie są jakąś

przerwywanie ciąży i eutanazję, nie wolno się nigdy do niego stosować ani uczestniczyć w kształtowaniu opinii publicznej przychylnie takiemu prawu, ani też okazywać mu poparcia w głosowaniu, Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*..., dz.cyt., 587.

¹⁰ Benedykt XVI, *Wspólna deklaracja Papieża Benedykta XVI i Arcybiskupa Aten i całej Grecji Christodoulosa*, Rzym, 14 XII 2006, OsRomPol 28 (2007), nr 3, 12.

¹¹ Zob. Benedykt XVI, *Wydarzenia minionego roku wskazują drogę ku przyszłości*, art.cyt., 11. Tenże, *Godność człowieka, wspólne dobro, pomocniczość i solidarność*. Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznej, Rzym, 3 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 6, 34; tenże, *Ochrona środowiska jest ściśle związana z integralnym rozwojem człowieka*. Audiencja generalna, Rzym, 26 VIII 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 10, 34. Por. Jan Paweł II, *Pokój z Bogiem Stwórcą, pokój z całym stworzeniem*. Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju, Rzym, 8 XII 1989, OsRomPol 10 (1989), nr 12, 22.

¹² Zob. Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, Rzym, 30 XI 2007, OsRomPol 27 (2006), nr 3, 14; CV 20. Zob. też: tenże, *Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę*. Przemówienie do uczestników sesji plenarnej papieskiej rady ds. Rodziny, Rzym, 13 V 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 8, 17; tenże, *Przekazywanie wiary nowym pokoleniom jest odpowiedzią na kryzys wychowawczy*. Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego Konferencji Episkopatu Włoch, Rzym, 29 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 7–8, 14; tenże, *Przyjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca*. Modlitwa maryjna z Papieżem, Rzym, 8 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 57; tenże, *Umacniajcie swoją apostolską solidarność*. Spotkanie z Konferencją Episkopatu Kamerunu, Juande, 8 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 25; tenże, *Misja wymaga działania ramię w ramię*. Homilia w Amman, 10 V 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 7–8, 17. Zachowywanie ładu moralnego w rodzinie i wychowanie do wartości wynika z uczestnictwa małżonków w miłosnym dziele stwórczym Boga. Zob. Jan Paweł II, *Adhortacja Familiaris consortio* (dalej: FC), w: tenże, *Dziela zebrane. Adhortacje*, t. 2, Kraków 2006, 95–96.

konwencją kulturową, którą ktoś ustalił jako obowiązującą, ale wyrasta z samej natury człowieka, dobra osobistego i społecznego, jakie niesie związek mężczyzny i kobiety. Sakrament małżeństwa leży u podstaw rodziny. Gwarantuje ład podstawowych wartości duchowych, konsekruje rodziców do uczestnictwa we władzy i miłości Dobrego Pasterza oraz prawdziwego wychowania dzieci, co staje się ich powołaniem życiowym.

W aspekcie troski o rodzinę należy kształtować opinię publiczną, opierając się na naturalnym prawie moralnym, które jest niezależne od konfesji czy wyznania. Inaczej bowiem podważane będzie dobro ludzkości i zostanie zagrożony ład społeczny. Papież zauważa, że w życiu społecznym niszczy się instytucje rodziny poprzez brak ochrony prawa rodziców do wychowania własnych dzieci. Ochrona wszelkiego życia na każdym etapie, w szczególności w łonie matki i pod koniec życia, jest kluczowym priorytetem w dążeniu społeczeństw i państw do integralnego rozwoju, aby ocalić przyszłość ludzkości¹³. Wiele rządów i państw nie tylko nie docenia roli rodziny – głównej szkoły pokoju – i właściwej polityki prorodzinnej, ale promuje politykę antynatalistyczną i proaborcyjną.

Reasumując, należy stwierdzić, że zarówno dla Kościoła, jak i państwa obrona rodziny oraz życia jest sprawą zasadniczą. Nic nie może zastąpić rodziny, jako instytucji wychowującej do postaw pro-obywatelskich i społecznych. Papież ten fakt podkreśla i zaznacza:

„Rodzina jest dobrem koniecznym dla narodów, nieodzownym fundamentem społeczeństwa oraz wielkim skarbem małżonków na całe życie. Jest niezastąpionym dobrem dla dzieci, które powinny być owocem miłości, całkowitego i ofiarnego oddania się rodziców”¹⁴.

To w rodzinie dzieci uczą się, że każdy człowiek ma swoją godność, która łączy wszystkich w podstawowe i powszechne braterstwo. Ponadto rodzina staje się światłem dla świata, dzieląc się swoim bogactwem duchowym. W niej bowiem każdy poznaje i realizuje komponenty pokoju: miłość, sprawiedliwość, pomoc chorym i słabszym, gotowość do przebaczenia itd., które są nieocenione w życiu społecznym.

5. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA KWESTIĘ SPOŁECZNĄ I POKÓJ

Według Benedykta XVI należy dostrzec fakt odpowiedzialności wszystkich środowisk opiniotwórczych oraz ludzi dobrej woli w uwrażliwieniu opinii publicznej, na problem ubóstwa, głodu, wykluczenia społecznego i zacoferania. Dotyczy to budowania pokoju na świecie opartego na wzajemnym szacunku ludzi oraz odpowiedzialności za respektowanie prawa i dobrego obyczaju. Warto sobie uświadomić, że porządek moralny, określany jako system uprawnień wynikający z godności czło-

¹³ Por. Benedykt XVI, *Dla dobra człowieka i całego społeczeństwa*. Przemówienie do chrześcijańskich Stowarzyszeń Pracowników Włoskich (ACLI), Rzym, 27 I 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 4, 27.

¹⁴ Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem...*, art. cyt., 14; J. Ratzinger podkreśla, że rodzina jest drogą Kościoła. Zob. J. Ratzinger, *Jezus z Nazaretu. Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, tłum. W. Szymon, Kraków 2007, 109.

wieka i powołania przez Boga, buduje pokój wewnętrzny: w społeczności rodzinnej, narodowej i państwowej.

Jeśli tak, to opinia publiczna powinna wiedzieć, że w wyniku procesów globalizacyjnych dobrowolna solidarność z ubogimi krajami nie wystarcza. Jest ona, zdaniem Papieża, obowiązkiem i wymogiem porządku moralnego. Warto kształtować podstawy zorganizowanej globalnej solidarności poprzez prawo oraz formy koordynującej politycznej wspólnotowości, by nie była krańcową koniecznością w sytuacji zagrożenia, lecz aby w sposób kompleksowy zaradzić współczesnym problemom społecznym, np. pladze głodu i ubóstwa. Papież trafnie ten problem opisuje, gdy pisze:

„Kiedy logika rynku oraz logika państwa znajdują porozumienie, by zachować monopol na obszarach swoich wpływów, z czasem w stosunkach między obywatelami zanika solidarność, współudział i poczucie wspólnoty, bezinteresowne działanie, które są czymś innym niż dać, aby mieć, znamionującym logikę wymiany, i dać z obowiązku, należącym do logiki zachowań publicznych narzuconych przez prawo państwowe”¹⁵.

Papież w kontekście przemian globalizacyjnych, w sposób szczególny w dziedzinie rozwoju rynków finansowych i kapitałowych, zwraca uwagę na nierówności i dysproporcje społeczno-gospodarcze. Kultura posiadania i wytwarzania zrodziła podziały i dysproporcje ekonomiczne wśród państw świata. Rozwój techniki, wzrost produkcji i usług potęguje w niektórych regionach konflikty i napięcia społeczne. Szereg czynników składa się na ten niesprawiedliwy stan. Wśród nich Benedykt XVI wymienia m.in.: model gospodarki liberalnej, nie liczącej się z potrzebami biednych, złe struktury organizacyjne, nieumiejętne wykorzystywanie dóbr materialnych i mentalność „mieć”, niż „być”¹⁶. To musi budzić zastanowienie i poruszyć sumienia nie tylko rządzących, ale wszystkich obywateli. Ubóstwo, niedostatek dóbr koniecznych do życia – obraża godność człowieka, zagraża postępowi światowemu. Koncentracja działań pomocowych powinna się skupić na wypracowaniu przez ekspertów długofalowych, bardziej realnych planów rozwoju w świecie finansów – poprzez dostęp krajów ubogich do rynków – bez akcyjności tylko, aby zapewnić dobrobyt i godne życie wszystkim obywatelom w państwie. Potrzebny jest dialog, który rozwiązuje realne problemy i poprawia nastroje społeczne by uniknąć eskalacji, konfliktów i napięć społecznych niszczących ład pokojowy¹⁷.

¹⁵ CV 39. Zob. też: Benedykt XVI, *List do Gordona Browna, w związku ze spotkaniem na szczycie G 20*, Rzym, 30 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 9; J. Ratzinger, *W drodze do Jezusa Chrystusa*, tłum. J. Merecki, Kraków 2004, 134; Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu Libertatis conscientia*, Rzym, 22 III 1986, OsRomPol 7 (1986), nr 2, 13–21.

¹⁶ Zob. CV 22; Benedykt XVI, *Osoba ludzka...*, art.cyt., 5; tenże, *Jesteśmy uczniami i misjonarzami Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*. Sesja inauguracyjna V Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Aparecida, 13 V 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 9, 37.

¹⁷ CV 41. Zob. też: Benedykt XVI, *Rodzina wspólnotą pokoju*. Orędzie na 41. Światowy Dzień Pokoju, Rzym, 1 I 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 1, 26; tenże *Zaprowadzajmy na naszej ziemi pokój i braterstwo*. Spotkanie z pielgrzymami niemieckimi w Auli Pawła VI, Rzym, 12 V 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 7–8, 10; tenże, *Maryja jest gwiazdą Nadziei na morzu życia*. Homilia w Santa Maria di Leuca, 14 VI 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 7–8, 7. Por. Papieska Rada Iustitia et Pax, *Nota della santa*

Rekapitułując powyższe treści w kontekście troski o pokój, decydenci polityczni i autorytety życia publicznego winni utwierdzać swoje przekonanie, że społeczny ład pokojowy osiąga się wtedy, gdy rodziny, grupy społeczne oraz inne podmioty w skali państwa oraz Kościoły, nie tylko będą uwzględniały w życiu wartości duchowe i etyczne, ale będą w sposób roztropny korzystały i zarządzały posiadanymi dobrami. Chodzi z jednej strony o to, by wziąć odpowiedzialność za gospodarowanie dobrami, uniknąć nadmiernego posiadania, kumulacji aktywów i kapitału, kosztem innych, a z drugiej strony, aby nie dopuścić do ich marnotrawienia.

6. UZNANIE ROLI MORALNOŚCI, RELIGII I KOŚCIOŁA

W przekazie medialnym warto skoncentrować się na kształtowaniu zdrowej opinii publicznej w dziedzinie moralności, poszanowania wolności religijnej oraz uznania wartości Kościoła w życiu społecznym. Moralność ta ma być moralnością naturalną opartą na racjonalnym prawie naturalnym oraz dopełniona wartościami transcendentnymi.

Przedstawiciele elit opiniotwórczych oraz dziennikarze są zachęceni przez Papieża, aby w doktrynie prawa naturalnego nie pomijać faktu racjonalności natury ludzkiej. Inaczej bowiem zarówno prawo naturalne, jak i prawa człowieka z nich wypływające będą bezzasadne. Klasyczne pojęcie natury Ulpiana jako *Ius naturale est, quod natura omnia animalia ducit*, w obecnym kontekstach kulturowych staje się zatem niewystarczające¹⁸. Chodzi o to, by wybory właściwe człowiekowi, które są aktualizowane przy współdziale rozumu, skorelować z tym, co wnoszą lub proponują inne konteksty kulturowe i religijne. Dotyczy to także praw człowieka, które wynikają z natury ludzkiej. Już jako profesor J. Ratzinger stwierdzał: „są one [prawa człowieka] niezrozumiałe bez założenia, że człowiek jako taki jest podmiotem prawa już tylko z racji przynależności do gatunku ludzkiego, że sam jego byt jest nośnikiem wartości i norm, które można odnajdywać, ale nie wynajdywać”¹⁹.

W myśli społecznej Benedykta XVI widać wyraźnie, że natura ludzka i jej działanie w różnych społecznościach jest wyrazem szerszego, obiektywnego ładu społeczno-moralnego, który istnieje w społeczeństwie. Człowiek ma prawo oczekiwać, że społeczeństwo uszanuje jego naturę, godność i pozwoli mu na funkcjonowanie i aktywność na miarę jego człowieczeństwa z zachowaniem ładu moralnego, któ-

sede su finanza e sviluppo alla vigilia della conferenza promossa dall'assemblea generale delle nazioni unite a doha, Watykan, 18 X 2008, tekst włoski, 16 VI 2010, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20081118_finanza-sviluppo_it.html. W tym duchu wypowiadają się także przedstawiciele państw rozwiniętych debatujących nad przyspieszeniem integralnego rozwoju oraz zapobieganiem negatywnych problemów społecznych w skali międzynarodowej. *In the increasingly globalizing interdependent World economy, a holistic approach to the interconnected national, International and system challenges of financing for development – sustainable, gender – sensitive, people – centred development – in all parts of the globe is essential*. International Conference on Financing for Development, *The final text...*, art.cyt., 6.

¹⁸ Zob. J. Ratzinger, *Wykłady bawarskie z lat 1963–2004*, tłum. A. Czarnocki, Warszawa 2009, 228.

¹⁹ Tamże, 229.

rego jest źródłem. Szacunek dla jednostki ludzkiej, stanowi podstawę i kryterium odniesień społecznych oraz rozstrzygnięć wszelkiego rodzaju sporów, problemów społecznych opartych na poszanowaniu jego praw. Chodzi o większą racjonalność, która dostrzega Boga w jedności z rozumem. Wiara chrześcijańska winna stawiać się platformą spotkania rozumu z każdą kulturą, umacniając jej spójność. Benedykt XVI słusznie zauważa, że „[...] gdy szanuje się osobę, umacnia się pokój, a wprowadzając pokój, tworzy się perspektywy autentycznego humanizmu. Właśnie dlatego, że człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga (por. Rdz 1, 27), każdy człowiek bez względu na różnice rasy, kultury i religii jest obdarzony tą samą godnością osoby ludzkiej”²⁰.

Etyczna i moralna odpowiedzialność za ład społeczny zakłada więc dopełnienie elementarnej moralności, moralnością ewangelicznych wartości, prawo objawione buduje na nich, rozwija ich merytoryczną i potencjalną wartość ku osiągnięciu pełni wszechstronnego rozwoju w porządku natury i łaski w Chrystusie. Należy prezentować integralną wizję moralności Kościoła katolickiego, bez doktrynerstwa i postawy nieracjonalnego fideizmu. Ta nowa jakość porządku zbawienia nie niszczy w żadnym stopniu naturalnego porządku moralnego osoby ludzkiej, który w formie zakazów i nakazów spoczywa w głębi jego natury.

Tworzenie praw sprzecznych z prawem naturalnym powoduje, że tracą one swoją autentyczną wartość. Gdyż to prawo praw staje się obrońcą sumienia i wolności osoby wobec ewentualnej dowolności różnego rodzaju władzy²¹. Dziennikarze i twórcy mediów, środowiska opiniotwórcze winny być świadome tego, że wnoszą wkład w kształtowanie opinii publicznej poprzez promocję pokoju i braterstwa. Warto zatem czerpać z natchnienia uniwersalnego orędzia chrześcijańskiego i nauczania Kościoła. To paradoks, że Kościół dzięki wierze broni racjonalności otwartej na inne horyzonty poznania. Dotyczy to uznania wartości katolickiej nauki społecznej, które wpisuje się w misję ewangelizacyjną Kościoła²². Te zasady moralne są ponadczasowe i uniwersalne w przeciwieństwie do sądów nad rzeczywistością, które w wyniku ewolucji rzeczywistości społecznej mają postać drugorzędną i historyczną.

Papież zauważa, że nie chodzi tu o kolejną ideologię, w tym wypadku katolicką. Naukę społeczno-moralną Kościoła przed zarzutem ideologii chroni to, że w niej zasady życia społecznego mają aspekt poznawczy oraz pokazują wyłaniające się

²⁰ Benedykt XVI, *Osoba ludzka...*, art.cyt., 4. Zob. tenże, *Kościół liczy na świadectwo chrześcijan w życiu politycznym*. Przemówienie do przywódców Międzynarodówki Centrowych Demokratów, Rzym, 21 IX 2007, *OsRomPol* 28 (2007), nr 12, 15. Benedykt XVI w przeciwieństwie np. do J. Habermasa domaga się uznania racjonalności szerszej niż tylko racjonalność komunikacyjna suponująca uzgodnienie stanowisk. Chodzi o racjonalność szerszą, otwartą także na propozycję wiary. Por. J. Habermas, J. Ratzinger, *The Dialectics of Secularization. On Reason and Religion*, Ignatius Press 2006; por. także: J. Ratzinger, *Prawda w teologii*, tłum. M. Mijalska, Kraków 2001, 44.

²¹ Zob. J. Ratzinger, *Powołanie i przeznaczenie Europy*, *Znaki Czasu* 19 (1990), nr 3, 6.

²² CV 9. O wartości nauczania społecznego Kościoła więcej w: J. Ratzinger, *Prawda w teologii...*, dz.cyt., 49–83; Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu Libertatis conscientia*, dz.cyt., 13–21; Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym*, *Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 1968, 604–605. Por. także: J. Martinetti, *Reasons to Believe Today*, Milwaukee 1996, 102.

w oglądzie faktów społeczno-gospodarczych, politycznych, konkretne i jakościowe normy moralne, ułożone według określonego porządku w danym kontekście historycznym. Nauka Kościoła w aspekcie społecznym pokazuje ewangeliczny kierunek rozwoju i interpretacji faktów społecznych, dlatego wymaga nieustannego rozwoju, ale bez wyrażania interesu jednej grupy społecznej, politycznej czy gospodarczej. Papież już jako profesor teologii pisał: „Jest też ona [katolicka nauka społeczna] czymś więcej niż wezwaniem skierowanym do dobrej woli jednostki: jest historycznym programem wynikającym z istotnego zrozumienia ludzkich dziejów, nie ujętym jednak w sposób ideologiczny, lecz otwartym wciąż na nowe rozwiązanie”²³. Dzięki temu Kościół ma do zaoferowania w swej nauce wiele inspiracji i wskazówek w kształtowaniu życia społecznego i opinii publicznej, aby obnażyć w nich mechanizmy destrukcji człowieka w postaci wyzysku, upraszczających ideologii oraz promocji zakamuflowanego fałszu, które stanowią „grzech społeczny” ludzkości.

7. ZAKOŃCZENIE

W wyniku przeprowadzonych powyżej analiz, można twierdzić, iż papież Benedykt XVI ma świadomość ogromnego znaczenia i wkładu środków społecznego przekazu w kształtowanie opinii publicznej. Spełnia ona według niego funkcję nie tylko etyczną jako podmiot, ale odgrywa znaczną praktyczną rolę w życiu politycznym i społecznym. Jest wyrazicielem poglądów grupy społecznej i recenzentem władzy, kreatorem działań politycznych i czynnikiem legitymizującym ich zasadność. Papież widzi potrzebę oparcia kształtowania opinii publicznej na fundamencie naturalnego prawa moralnego. Prawo naturalne bowiem obowiązuje wszystkich ludzi i ma charakter powszechny i co do zasad, niezmienny. W środowisku wierzących Benedykt XVI domaga się w formowaniu elit uznania i promocji wartości chrześcijańskich (życia ludzkiego, rodziny, pokoju), które mają charakter uniwersalny integralnego rozwoju społeczeństwa. To bowiem elity intelektualne, opierając się na merytorycznej wiedzy, etosie prawości i odpowiedzialności przyczyniają się do umocnienia postaw prospołecznych i humanizujących człowieka.

BIBLIOGRAFIA

1. Wypowiedzi Benedykta XVI

- *Dziękuję za ważną służbę dla dobra społeczeństwa*. Spotkanie z dziennikarzami w auli Pawła VI, Rzym, 23 IV 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 6, 9.
- *Środki przekazu w służbie człowieka i społeczeństwa*. Modlitwa niedzielna z Papieżem, Rzym, 8 V 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 7–8, 30.
- *Zaprowadzajmy na naszej ziemi pokój i braterstwo*. Spotkanie pielgrzymami niemieckimi w Auli Pawła VI, Rzym, 12 V 2005, OsRomPol 26 (2005), nr 7–8, 10–11.

²³ J. Ratzinger, *Wolność i wyzwolenie*, w: KEP, 300. Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes...*, dz.cyt., 618.

- *Otoczajmy troską i miłością umysłowo chorych*, Rzym, 8 XII 2005, OsRomPol 27 (2006), nr 1, 8–9.
- *Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy*, Rzym, 24 I 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 4, 4–5.
- *Dla dobra człowieka i całego społeczeństwa*. Przemówienie do chrześcijańskich Stowarzyszeń Pracowników Włoskich (ACLI), 27 I 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 4, 27–28.
- *Krzewić prawdę i umacniać pokój*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, 17 III 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 6–7, 57–58.
- *Przyszłość ludzkości idzie przez rodzinę*. Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Rodziny, 13 V 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 8, 17–18.
- *Apostolstwo przez środki społecznego przekazu*. Przemówienie do pracowników katolickiego dziennika „Avenire”, telewizji Sat2000, radia inBlu i agencji Sir, 2 VI 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 9–10, 39.
- *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów*, Walencja, 8 VII 2006, OsRomPol 27 (2006), nr 9–10, 14–16.
- *Osoba ludzka sercem pokoju*, 8 XII 2006, OsRomPol 28 (2007), nr 2, 4–8.
- *Wspólna deklaracja Papieża Benedykta XVI i Arcybiskupa Aten i całej Grecji Christodoulosa*, 14 XII 2006, OsRomPol 28 (2007) nr 3, 11–12.
- *Pokój darem Bożego Narodzenia*, Nowy Jork, 1 I 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 2, 51–53.
- *Życie jest pierwszym dobrem, jakie otrzymujemy od Boga, i podstawą wszystkich innych*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego papieskiej Akademii „Pro Vita”, 24 II 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 5, 44–45.
- *Odpowiedzialność za wychowanie dzieci i młodzieży*. Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, 9 III 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 6, 27.
- *Jesteśmy uczniami i misjonarzami Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*. Sesja inauguracyjna V Konferencji Ogólnej Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Aparecida, 13 V 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 9, 36–40.
- *Chcę być rzecznikiem tych, którzy nie mają głosu*. Spotkanie ze światem polityki, Wiedeń, 7 IX 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 10–11, 16–19.
- *Kościół liczy na świadectwo chrześcijan w życiu politycznym*. Przemówienie do przywódców Międzynarodówki Centrowych Demokratów, 21 IX 2007, OsRomPol 28 (2007), nr 12, 15–16.
- *Encyklika Spe salvi*, 30 XI 2007, OsRomPol 27 (2006), nr 3, 4–21.
- *Rodzina wspólnotą pokoju*, 1 I 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 1, 25–28.
- *Godność człowieka, wspólne dobro, pomocniczość i solidarność*. Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Akademii Nauk Społecznej, 3 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 6, 34–36.
- *Aborcja nie rozwiązuje problemów społecznych*. Przemówienie do włoskiego Ruchu Obrony Życia, 12 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 6, 41–42.
- *Przekazywanie wiary nowym pokoleniom jest odpowiedzią na kryzys wychowawczy*. Przemówienie do Zgromadzenia Ogólnego Konferencji Episkopatu Włoch, 29 V 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 7–8, 12–14.
- *Maryja jest gwiazdą Nadziei na morzu życia*, Santa Maria di Leuca, 14 VI 2008, OsRomPol 29 (2008), nr 7–8, 5–7.
- *Wydarzenia minionego roku wskazują drogę ku przyszłości*. Przemówienie do Kurii Rzymskiej, Rzym, 22 XII 2008, OsRomPol 30 (2009), nr 2, 9–12.
- *Przyjrzyjcie się waszemu życiu w świetle miłości Ojca*. Modlitwa maryjna z Papieżem, 8 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 57–58.
- *Umacniajcie swoją apostolską solidarność*. Spotkanie z Konferencją Episkopatu Kamerunu, Juande – 18 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 23–25.
- *List do Gordona Browna*. W związku ze spotkaniem na szczycie G 20, 30 III 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 5, 9–10.
- *Misja wymaga działania ramię w ramię*, Amman, 10 V 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 7–8, 16–17.
- *Encyklika Caritas in veritate*, 29 VI 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 9, 4–35.

- *Ochrona środowiska jest ściśle związana z integralnym rozwojem człowieka*. Audienca Generalna, 26 VIII 2009, OsRomPol 30 (2009), nr 10, 34–35.
- *Nowe technologie mogą pomagać w krzewieniu poszanowania godności i wartości osoby ludzkiej*. Przemówienie do uczestników sesji plenarnej Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, 29 X 2009, OsRomPol 31 (2010), nr 2, 24–26.
- *Prawo do wolności religijnej jest pierwszym z praw*. Przemówienie do korpusu dyplomatycznego, 20 I 2010, OsRomPol 32 (2011), nr 2, 39–43.
- *Prośmy Pana żniwa, aby posłał wielkodusznych głosicieli Ewangelii*. Modlitwa maryjna z Papieżem, 7 II 2010, OsRomPol 31 (2010), nr 3–4, 44–45.
- *Po wniebowstąpieniu Pan jest z nami w nowy sposób*. Modlitwa maryjna z Papieżem, 16 V 2010, OsRomPol 31 (2010), nr 7, 55–56.
- *Ludzka i chrześcijańska godność prokreacji*, przem. do uczestników zgromadzenia generalnego Papieskiej Akademii „Pro Vita”, 25 II 2012, OsRomPol 33 (2012), nr 4, 38–39.

2. Pisma kardynała J. Ratzingera

- *Wolność i więzy w Kościele*, w: *Kościół – Ekumenizm – Polityka*, Kolekcja Communio, nr 5, Poznań–Warszawa: Pallottinum 1990, 224–240.
- *Wolność i wyzwolenie*, w: *Kościół – Ekumenizm – Polityka*, Kolekcja Communio, nr 5, Poznań–Warszawa: Pallottinum 1990, 287–304.
- *Powołanie i przeznaczenie Europy*, *Znaki Czasu* 19 (1990), 3–6.
- *Prawda w teologii*, tłum. M. Mijalska, Kraków: Wydawnictwo M 2001.
- *W drodze do Jezusa Chrystusa*, tł. J. Merecki, Kraków: Wydawnictwo Salwator 2004.
- *Wiara – prawda – tolerancja. Chrześcijaństwo a religie świata*, tł. R. Zajączkowski, Kielce: Wydawnictwo Herder–Jedność 2004.
- *Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach*. Z kardynałem Josephem Ratzingerem – Benedyktem XVI rozmawia Peter Seewald, tł. G. Sowiński, Kraków: Wydawnictwo Znak 2005.
- *Czas przemian w Europie. Miejsce Kościoła i świata*, tłum. M. Mijalska, Kraków: Wydawnictwo M 2005.
- *Sól ziemi. Chrześcijaństwo i Kościół Katolicki na przełomie tysiącleci*, Z kardynałem Josephem Ratzingerem (Benedyktem XVI) rozmawia Peter Seewald, tł. G. Sowiński, Kraków: Wydawnictwo Znak 2005.
- *Europa Benedykta w kryzysie kultur*, tł. W. Dzieża, Częstochowa: Wydawnictwo św. Pawła 2005.
- J. Habermas, *The Dialectics of Secularization. On Reason and Religion*, Ignatius Press 2006.
- *Jezus z Nazaretu. Od chrztu w Jordanie do przemienienia*, tł. W. Szymon, Kraków: Wydawnictwo M 2007.
- *Wykłady bawarskie z lat 1963–2004*, tł. A. Czarnocki, Warszawa: IW PAX 2009.

3. Nauczanie Kościoła

- Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań: Pallottinum 1968.
- Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1970–1971*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1972.
- Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1972–1973*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1975.
- Paweł VI, *Treść środków masowego przekazu i opinia publiczna w Kościele*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1970–1971*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1972, 94–99.
- Paweł VI, *Prawda. Podstawowe kryterium środków społecznego przekazu*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1972–1973*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1975, 38–39.
- Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1976–1978*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1979.

- Paweł VI, *Bądźcie obrońcami prawdy i kształtujcie świadomość moralną*, w: Paweł VI, *Nauczanie społeczne. Przemówienia i inne dokumenty 1976–1978*, t. 1, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1979.
- Jan Paweł II, *Adhortacja Familiaris consortio*, w: Jan Paweł II, *Dziela zebrane. Adhortacje*, t. 2, Kraków: Wydawnictwo Znak 2006, 95–96.
- Jan Paweł II, *Kształtowanie opinii publicznej*. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, 24 I 1986, OsRomPol 7 (1986), nr 1, 28.
- Jan Paweł II, *Pokój z Bogiem Stwórcą, pokój z całym stworzeniem*. Orędzie na XXIII Światowy Dzień Pokoju, 8 XII 1989, OsRomPol 10 (1989), nr 12, 21–22.
- Jan Paweł II, *Encyklika Evangelium vitae*, w: Jan Paweł II, *Dziela zebrane. Encykliki*, t. 1, Kraków: Wydawnictwo Znak 2006, 543–544.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu „Libertatis conscientia”*, 22 III 1986, OsRomPol 7 (1986), nr 2, 13–21.
- Papieska Rada Iustitia et Pax, *Nota della santa sede su finanza e sviluppo alla vigilia della conferenza promossa dall'assemblea generale delle nazioni unite a doha*, Watykan, 18. 10. 2008, tekst włoski, 16 VI 2010, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20081118_finanza-sviluppo_it.html
- International Conference on Financing for Development, *The final text of agreements and commitments adopted at the International Conference on Financing for Development*, Monterrey, Mexico, 18 – 22 March 2002, United Nation 2003, tekst angielski, 16 IV 2010, <http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensu.pdf>.

4. Literatura pomocnicza

- Cassino D., Taber Ch., Lodge M., *Information processing and public opinion*, Politische Vierteljahresschrift 48 (2007) nr 6, 205–220.
- Donsbach W., *The identity of communication research*, Journal of Communication 56 (2006) nr 9, 437–448.
- Encyklopedia socjologii*, red. H. Domański, t. 3, Warszawa: Oficyna Naukowa 2000.
- Genova B.K.L., Greenberg B., *Interests in news and the knowledge gap*, Public Opinion Quarterly 43 (1979) nr 1, 79–91.
- Hoffman L.H., Glynn C.J., Hoge M.E., Sietman R.B., Thomson T., *The role of communication in public opinion processes: understanding the impacts of intrapersonal, media, and social filters*, International Journal Public Opinion Research 19 (2007) nr 3, 287–312.
- Keplinger H. M., *Probleme der Begriffsbildung in den Sozialwissenschaften: Begriff und Gegenstand öffentliche Meinung (Problems of concept formation in social sciences: concept and object of public opinion)*, Kölner, Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 29 (1977) nr 2, 233–260.
- Luhmann N., *Öffentliche Meinung (Public opinion)*, Politische Vierteljahresschrift, 11 (1970) nr 1, 2–28.
- Martinetti J., *Reasons to Believe Today*, Milwaukee 1996.
- Meyer J., *Życie ludzkie jest zagrożone*, OsRomPol 17 (1996) nr 5, 57–58.
- Noelle-Neumann E., *Public opinion and the classical tradition: a reevaluation*, Public Opinion Quarterly 43 (1979) nr 2, 143–156.
- Spoleczeństwo wirtualne. Społeczeństwo informacyjne*, red. R. Szwed, Lublin: Wydawnictwo KUL 2003.

THE IMPACT OF MEDIA ON THE SHAPING OF PUBLIC OPINION IN THE THOUGHT BENEDICT XVI

Summary

This article attempts to offer several keys to understand the process and considerable role of mass media in shaping public opinion. This analysis is based on core values which are very important in integral social development. These values e.g.: right to communicate, concern for human life, value of family, responsibility, society and peace, role of morality, religion and the Church and the consequences of natural law are independent of religion and confession. The article presents the factors that facilitate the correct process of shaping the public opinion. This article also introduces the role of elites and opinion leaders in shaping the public opinion based on the dialogue, competence, good values, and ethos. The text focuses on how mass media through their interpretation of the reality can use manipulation techniques, hindering access to truth and making it difficult to understand the news; they may distort the reality and negatively influence the public opinion – this issue is also briefly presented in the text.

Key words: Benedict XVI, public opinion, mass media, information, christianity